

FINANCE DOGMAS AND NEOCLASSICAL MEMORIZATIONS IN MAINSTREAM ECONOMICS: EXAMPLES OF MILTON FRIEDMAN, EUGENE FAMA AND NOBEL

DOI: 10.17261/Pressacademia.2024.1931

PAP- V.20-2024(17)-p.92-98

Cuneyt Dirican

Istanbul Arel University, Faculty of Business Administration and Economics, Accounting and Finance Department, Istanbul, Turkiye.

cuneytdirican@arel.edu.tr , ORCID: 0000-0001-6622-3926

To cite this document

Dirican, C. (2024). Finance dogmas and neoclassical memorizations in mainstream economics: examples of Milton Friedman, Eugene Fama and Nobel. PressAcademia Procedia (PAP), 20, 92-98.

Permament link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2024.1931>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licenced re-use rights only.

ABSTRACT

Purpose- During the post-pandemic exit period, while the Russia-Ukraine War was ongoing and the earthquake disaster was following, the fiscal policy in which macroprudential measures were implemented between December 2021 and May 2023 was frequently criticized in the mainstream and accused of being unscientific, claiming that it was an economic experiment (and heterodox economic literature was excluded or ignored). It was claimed that the economy would get back on track with a return to orthodox monetary policy and rationality. In the past period, when the inflation rate remained higher at the end of 1.5 years compared to May 2023, it is claimed and said by the mainstream that the money supply and public expenditures (fiscal policies) did not accompany the monetary policy. Therefore, it is claimed that the household's belief in inflation did not decrease (inertia) and they are not reducing their expenditures because of that situation. It was generally said (especially in social media posts and TV market channels) that locals (in academy and business the right usage is residents) did not act rationally by fueling inflation, especially service inflation, along with the minimum wage increase. (The name) "The Nobel Prize in Economics" and the beliefs and discourses in mainstream economics such as "*the money supply is always and everywhere inflationary*", "people and investors are rational" and "the importance of institutions in economic development and progress" are actually very different as declined/corrected from/by its own sources, hence it was intended to be shown with scientific references and sources.

Methodology- In this study, examples were examined through a summary literature review and it was shown that neoclassical memorization and dogmas were corrected by the owners (itselfs) of these discourses, arguments and hypotheses, and were different from what is known in the mainstream (economics). In this way, it is a qualitative and conceptual study.

Findings- Friedman, Fama and members of the Nobel Family corrected and rejected their own statements (hypotheses) and the facts mentioned in this study.

Conclusion- The inflation-money supply relationship, the inflation and the investment relationship with (ir)rational households and investors, prize-winning theories such as the relationship between development and inflation, and real per capita income can still find firm supporters and a place in the mainstream and neoclassical understanding, although they have been revised by their main resources who first issued them. Although there are immutable rules in economics and finance, the financial policies implemented depending on the period and/or the dynamics of the countries may differ, and even if the policies are the same, the results may differ. While ignoring a (heterodox) literature in economics, not being aware of the developments and updates in the (orthodox) literature regarding the other (claimed as rational) understanding defended may not lead the proposed prescriptions and thus their results to the desired direction. In Türkiye, parallel to the World, these acceptances in mainstream (neoclassical) economics are a bitter prescription and cannot be a solution in the new economy. When data and graphs are presented by detaching them from the context of the facts and events of the relevant period, this is not economics but statistics (Dirican, 2024a).

Keywords: Money Supply, Efficient Market Hypothesis, Inflation, Nobel Economy Prize, Milton Friedman, Eugene Fama

JEL Codes: E13, E44, E51, E71

ANA AKIM EKONOMİDE FİNANS DOGMALARI VE NEOKLASİK EZBERLER: MILTON FRIEDMAN, EUGENE FAMA VE NOBEL ÖRNEKLERİ

ÖZET

Amaç- Pandemi sonrası çıkış döneminde Rusya-Ukrayna Savaşı sürerken ve deprem felaketi takip ederken, 2021 Aralık ve 2023 Mayıs dönemi arasında makro ihtiyati tedbirlerin uygulandığı mali politika ana akımda sıkça eleştirildi ve bilim dışı olmakla itham edilerek iktisat deneyi yapıldığı iddia edilerek (ve heterodoks iktisat literatürü dışlanarak veya yok sayılarak) ortodoks para politikasına ve rasyonelliğe dönüşle ekonominin tekrar rayına gireceği iddia edildi. Geçen süreçte enflasyon oranı devir alınan Mayıs 2023'e göre 1,5 senenin sonunda daha

yukarıda kalınca, ana akımda para arzının ve kamu harcamalarının (maliye politikalarının) para politikasına eşlik etmediği, bu yüzden hane halkının enflasyona dair inancının düşmediği (atalet) ve harcamalarını kısmayarak asgari ücret artışı ile birlikte başta hizmet enflasyonu olmak üzere enflasyonu körükleyerek rasyonel davranmadığı, genel olarak (başta sosyal medya paylaşımlarında ve TV piyasa kanallarında) iddia edildi ve söylendi. Bu inanış ve söylemlere baz teşkil eden “para arzının her zaman ve her yerde enflasyonist olduğu”, “insan ve yatırımcının rasyonel olduğu” ve “ekonomik kalkınmışlık ve gelişimde kurumların önemi” ile Nobel Ekonomi Ödülünün (adının) aslında bilinen ana akım ve neoklasik ezber ve dogmalardan farklı olduğunu bilimsel referanslar ve kaynaklarla gösterilmek istenmiştir.

Yöntem- Bu çalışmada özet literatür taraması ile örnekler incelenmiş ve neoklasik ezber ve dogmaların bizzat bu söylemlerin, argümanların ve hipotezlerin sahipleri (kendileri) tarafından düzeltilerek ana akımda (ekonomide) bilinenden farklı olduğu gösterilmiştir. Bu şekilde nitel ve kavramsal bir çalışmadır.

Bulgular- Friedman, Fama ve Nobel Ailesi üyeleri bu çalışmada yer alan bizzat kendi söylemlerini (hipotezlerini) ve adı geçen olguları düzeltilmişler ve ret etmişlerdir.

Sonuç- Enflasyon para arzı ilişkisi, rasyonel hane halkı ve yatırımcı ile yatırım ve enflasyon ilişkisi, kalkınmışlık ve enflasyon, kişi başına düşen reel gelir ilişkisi gibi ödüllü teoriler bizzat ilgilileri tarafından revize edilmesine rağmen ana akımda ve neoklasik anlayışta hala kendine sıkı taraftar ve yer bulabilmektedir. Ekonomi ve finasta değişmez kurallar olmakla birlikte döneme göre ve/veya ülkelerin dinamiklerine göre uygulanan mali politikalar farklılık arz edebilir, politikalar aynı bile olsa sonuçları farklılık arz edebilir. Ekonomide (heterodoks) bir literatürü yok sayarken, (rasyonel diye) savunulan diğer ortodoks anlayışa dair literatürdeki gelişmelere ve güncellemelere hakim olmamak önerilen reçeteleri ve haliyle sonuçlarını arzu edilen tarafa götürmeyebilir. Türkiye’de dünyaya paralel olarak ana akım (neoklasik) iktisattaki bu kabuller acı reçete olarak yeni ekonomide çözüm olamamaktadır. Veriler ve grafikler ilgili dönemin olgu ve olayların bağlamından kopararak sunulduğunda bu iktisat değil istatistik olmaktadır (Dirican, 2024a).

Anahtar Kelimeler: Para arzı, etkin piyasalar hipotezi, enflasyon, Nobel ekonomi ödülü, Milton Friedman, Eugene Fama

JEL Kodları: E13, E44, E51, E71

1. GİRİŞ

Fed para politikasının 2016 yılından sonra değişimi ile birlikte dolarizasyon sorunu yaşayan Türkiye’de, özellikle 2021 Aralık ve 2023 Mayıs dönemi arasındaki uyguladığı mali politika ana akımda sıkça eleştirildi ve bilim dışı olmakla itham edilerek iktisat deneyi yapıldığı iddia edildi. Pandemi sonrası açılımlar ile yaşanan küresel arz ve enerji enflasyonunda, cari açık, büyüme gibi nedenlerle Çin’in yerine geçmek istenirken, “büyük koşu” ile yurtdışı yerleşiklerin (başta hane halkı) dolar talebi, kuru negatif reel faiz endişesi ile hızla yükseltince “Kur Korunmalı Mevduat (KKM)” ile makro ihtiyatı tedbirler devreye alınmak durumunda kaldı. Aynı dönemde yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı enerji ve emtia fiyatlarını körüklerken, sonrasında yaşanan “Yüzyılın Depremi” uygulanmak istenen “Türkiye Ekonomi Modelini” iyice sekteye uğrattı. Bu dönemde dış ticaret açığının ağırlıklı enerji ve altından kaynaklandığı “Ödemeler Dengesi” verilerinde izlenebilmektedir.

Arz ve enerji enflasyonu ile maliyet enflasyonunun küreselde ön planda olduğu bu dönemde, rasyonel iktisat uygulamasına dönüşle ve ortodoks para politikasının salt doğru olduğu iddiası ile bilime geri dönmenin Türkiye’de enflasyonu düşüreceği, yabancı sermayeyi çekeceği, makro ekonomik sorunları çözeceği ana akımda başta sosyal medya olmak üzere sıkça dile getirildi. Mayıs 2023 sonrasında ortodoks para politikası ile geçen 1.5 yılda enflasyonun alınan seviyenin üzerinde 2024 yılını kapatması üzerine, para arzının ve maliye politikasının para politikasına yeterince eşlik etmediği, yapısal reform olmadığı, politika faizinin yeterince ve hızlı yükseltilmediği gibi birçok argüman ile gerçekleşmeyen ve iyileşmeyen makro gelişmeler açıklanmaya çalışıldı. Asgari ücretin, kamu harcamalarının yani para arzı artışının talebi ve enflasyonu körüklediği, hane halkının ataletinin ve enflasyona dair inancının zayıf olması nedeni ile harcamalarında rasyonel davranmadığı gibi ana akım söylemler yine ön plana çıkarıldı. Bu çalışmada “Enflasyon, her zaman ve her yerde parasal bir olgudur” diyen Milton Friedman (Galbraith, 2008), rasyonel yatırımcıyı dikkate alan “Etkin Piyasalar Hipotezi” ile Eugene Fama’nın bizzat kendi söylemlerini düzelten açıklamaları ile ana akım ekonomideki finans dogmaları ve neoklasik ezberlerin yeni ekonomide neden işlemediğine dair bir hatırlatma yapılmak istenmiştir. Benzer şekilde “Nobel Ekonomi Ödülü” olarak bilinen ödülün aslında Nobel Vakfı (Akademisi) tarafından değil İsveç Merkez Bankası (Riksbank) tarafından aynı dönemde benzer süreçlerle verilen bir ödül olduğu hatırlatılmak istenmiştir.

2. VERİ VE METODOLOJİ

“Türkiye Ekonomi Modeli” olarak adlandırılan ve heterodoks iktisat denilen (aslında ortodoks olmayan) dönem için ana akımda sıkça “rasyonel değil, bilim dışı, bilimden kopuş, deney yapıyor, en pahalı deney” gibi söylemler ve sıfatlar yer aldı (Birgun.net, 2024; Patronlardunyasi.com, 2024; 10haber.net, 2023; paraanaliz.com, 2022; indyurk.com, 2021).

“American Economic Association” Jel Kodlarında neoklasik iktisat düşüncesi “B. History of Economic Thought, Methodology, and Heterodox Approaches” başlığında B1-B13 altında yer almaktadır. Heterodoks anlayış ise aynı maddenin altında B5 başlığında yer almaktadır. Epistemolojik kopuş söylemi nedeni ile dönemi, söylemi ve politikayı sıkça eleştiren ana akımın neoklasik ortodoks (para) politika(sı) anlayışında “serbest piyasa” ve “bağımsız merkez bankası” söylemlerinin karşılığında yakın sayılacak neoliberal düşüncenin sahibi Avusturya Okulu da (heterodoks) B5 başlığı altındadır. Daha önemlisi ortodoks politikaya dair bir başlık ve Jel kodu bulunmamaktadır (aeaweb.org, ET: 2024).

Smith ile başlayan, Ricardo ve Marshall ile devam eden klasik iktisat anlayışının istihdam ve mali politikalarla örtüşmemesi ve yeni ekonomik durumlara cevap verememesi üzerine Keynes’in iktisadi anlayışını da dikkate alan iktisadi düşünceye “Neoklasik İktisat” denmiştir (Birol & Gencer, 2014). Neoklasik iktisat günümüzde hala hakim iktisadi anlayış olarak görülmele birlikte toplumdaki gelişimi göz ardı etmektedir (Kapıcı, 2020). Friedman, Samuelson gibi neoklasikler özellikle 20. Yüzyılın 2. yarısını özellikle bilimsellik ve nesnellik kelimelerini kendileri ile

bağdaştırarak domine etmişlerdir ve bu yolla başta akademi, dergiler, literatür, departmanlar olmak üzere politik arenada da söz sahibi olmuşlardır. Genelde bu ekopolitik dominans nedeni ile ana akım olarak görülmektedirler. Ve neoklasik anlayışın iktisatta ana lisan haline gelmesi nedeni ile neoklasik düşünceye karşı çıkmak önleyici moda, bilim dışılık, alakasız politikalar olarak görülmektedir (Morgan, 2016). "Ortodoks İktisat" deyimi genelde yakın dönem hakim düşünce okulunu ifade etmektedir ve ana akım ve neoklasik iktisat ile birlikte anılmaktadır. Ancak ekonominin dinamik, gelişen ve değişen süreçleri kapsamında ana akım zaman içerisinde değişik düşünce okullarını içerisinde barındırabilir (Bilir, 2019).

2.1. Milton Friedman Enflasyon ve Para Arzı İlişkisi

Financial Times yazarı Simon London ile Milton Friedman San Francisco's North Beach Restaurant röportaj için buluşmuşlar ve Friedman burada kendi söyleminde hatalı olduğunu kabul etmiştir. 91 yaşındaki Friedman için "itiraf vakti gelmiştir" denilen durum piyasalarda ve ekonomide birçok kişinin günümüzde kullanmaya devam ettiği "enflasyon her zaman ve her yerde para arzı ile alakalıdır" cümlesi ile ilgilidir. Friedman yemekteki konuşmalarında "(merkez bankalarının) para (arzı) miktar hedefininin başarılı olmadığını, bugün olsaydı bu konuda eskisi gibi ısrarcı olmayacağını" belirtmiştir. 1980'de İngiltere'de Thatcher döneminde monetarizmin başarısız uygulaması kapsamında iki profesör Galbraith ve Friedman'ın tartışması teklif edilmiş ancak bu gerçekleşmemiştir. Öte yandan Friedman Galbraith'in The Observer yazısına karşılık, Thatcher'ın durgunluk dönemlerinde kamu borçlanmasının az tutulması düşüncesinden uzak kalınması ile ilgili görüşünü içeren Avam Kamarasına mektubunu paylaşmıştır (Keegan, 2003).

Monetarizm Friedman tarafından "enflasyon her zaman ve her yerde parasal bir olgudur" önermesi ile tanımlanabilir. Bu inanışa göre fiyatlar ve para arasında bir bağ vardır. Daha ötesinde Friedman için para bir para politikası değişkenidir ve merkez bankaları istediği zaman yaratabilir veya öldürebilir. 1980'lerde Friedman'ın bu görüşü akademik tarafta sönerken, yeni gelişmelerle Ben Bernanke'nin enflasyon hedeflemesi ile yeni parasal anlayış öne çıkmıştır. Bu anlayışa göre; para politikası tek başına enflasyonu yenebilir, kararlı bir bağımsız merkez bankası kredibilitesi ile düşük enflasyona ulaşabilir, iyi zamanlanmış bir agresif faiz artışı durgunluk yaratmadan enflasyon beklentilerini söndürebilir. Ancak 2008 krizi göstermiştir ki kapitalizmin dengesizliği, spekülasyonların sorumsuzluğu, mevzuat boşluğu, (piyasalara) müdahale gereksinimi bunları Friedman'ın söylemine göre daha bile anlamsız kılmaktadır (Galbraith, 2008).

1960'larda Friedman'ın para miktarı teorisi ile enflasyonu kontrol edebilen Bank of Canada, 1990'larda aynı yöntem işe yaramadığı için para miktarı (arzı) hedefi yerine enflasyon hedefini öne almıştır. Ekonomi profesörü John McCallum Friedman'ın kendisinin para miktar hedefini başarısız olarak kabul etmesi ile yine de bunun geçerli olması için para arzı ve enflasyon arasında istikrarlı bir ilişki olması gerektiği ancak bunun artık bir devamlılık arz eden durum olmadığını söylemiştir (Demont, 2009).

Yeni Keynesyen modeller kamu harcamalarının artışının enflasyonist olduğunu öngörürler. Buna göre kamu harcamalarının enflasyonist etkisi maaşlarda (aşgari ücrette) düşüş, (şirketlerin) kar marjında düşüş ve verimlilikte artışla azaltılabilir. "Structural Vector Autoregressive (SVAR)" modeli ile yapılan 1966-2008 arası verilerin analiz sonucunda ABD'de kamudaki mali genişleme sonucunda fiyatlarda bir yükselme görülmemiştir. Modellerinde normal dönemlerden farklı olarak "Likidite Tuzağında" artan kamu harcamaları Yeni Keynesyen modellerden farklı olarak (enflasyonda) bir çarpan olmamaktadır (Jørgensen & Ravn, 2022).

2008 küresel krizi sonrasında 2009 yılında ABD'de "the American Recovery and Reinvestment Act" mali kurtarma (teşvik) programı devreye alınmıştır. Kamu harcamalarının (bütçe giderlerinin) bu şekilde enflasyon yaratacağı düşüncesine karşılık 2. Dünya Savaşı sonrasındaki benzer dönem incelenmiş ve 1980 öncesi 20 yılda çok az, 1980 sonrasında daha çok etkili olduğu bulunmuştur. 2009'daki yeni destek paketinin bu şekilde istihdam ve enflasyon etkisi ve ilişkisi incelenmiş ve beklenen enflasyonda çıktı çarpanının düşük olduğu, Iowa ve Georgia örnekleri üzerinden eyalet bazında farklı etkiler yaratabileceği sonucuna varılmıştır (Dupor & Li, 2015).

ABD gibi gelişmiş ekonomilerde para politikasındaki enflasyona yönelik (merkez bankası) bağımsız karar alma süreci bütçe açıkları ile enflasyon arasındaki ilişkinin düşük olduğunu göstermektedir. Az gelişmiş ülkelerde ise yüksek enflasyon ile yüksek bütçe açıkları birlikte görülmektedir. Bunun nedeni bütçe açıklarının finansmanı için merkez bankalarının senyöraj gelirlerine bağımlılığıdır (Sill, 2005).

Federal Reserve Bank of San Francisco CEO'sunun "Western Economic Association International" sunumundan özetlenen makaleye göre, Federal Reserve bankalarının kendisinde tuttuğu rezervlere faiz öderse para çarpanı sıfıra yaklaşır. Bu durumda neoklasik anlayıştaki rezervler, para arzı, enflasyon arasındaki linklerin varlığı geçersiz olur (Williams, 2012).

2.2. Eugene Fama Etkin Piyasalar Hipotezi ve Rasyonellik

Fama'ya göre bir piyasada rasyonel aktörler, karar vericiler (agent, ajan) varsa etkindir. Gelecekteki fiyatları herkese eşit serbest bilgi akışı ile tahmin etmeye çalışan, rasyonel çok sayıda ve karını maksimize etmek isteyen yatırımcının rekabet ettiği piyasalar etkindir. Fama ve Samuelson fiyatların rassal oluşumunu etkin piyasaların bir sonucu ve hisse fiyat değişimlerini rasyonel davranışların bir sonucu olarak açıklamaktadırlar. Bu şekilde Charles Dow tarafından ortaya konulan tekrarlanan trendleri (teknik analizde kullanılan dalga teorilerini) sorgulamaktadır. "Journal of Business" dergisinde 1965 yılında "Behavior of Stock Market Prices" makalesinde ilk kez etkin piyasa kavramını kullanmıştır. "Rassal Yürüyüşü" hisse fiyat değişimlerinin serbest olmasının en önemli açıklayıcı nedeni olduğunu savunmuştur (Delcey, 2019).

Piyasadaki oynaklığın çok yüksek olduğunu istatistiksel modeli ile makalesinde yazar Robert Shiller ve matematik, istatistik ve bilgisayarlı hesaplama yöntemleri ile piyasa davranışlarını inceleyen Nobel Ödüllü Lars Peter Hansen Fama'nın hipotezine karşı olarak piyasaların irrasyonel olduğunu göstermişlerdir. Shiller 1996'da dönemin Fed başkanı Alan Greenspan tarafından görüşü nedeni ile yemeğe davet edilmiş ve hisse piyasasının aşırı değerli olmasının irrasyonel davranışlarla alakalı olabileceği düşüncesini Greenspan dinlemiş ve tarihi konuşmasında bu duruma değinmiştir (Harford & Alexander, 2013).

Financial Times (FT) yazarı Wigglesworth, Friedman'ın Financial Times röportaj yemeğine benzer bir şekilde, Eugene Fama ile pandemi sonrasında Chicago Üniversitesindeki ofisinde buluşmuş ve sandviç eşliğinde yaptıkları sohbetlerini FT'de Ağustos 2024'de makale haber olarak yayınlamıştır. Bu haber makalede yer alan bilgiler şu şekilde özetlenebilecektir: 1965 tarihli "Random Walks in Stock Market Prices" makalesinde ilk kez etkin piyasa tanımını kullanmıştır. Üniversite koridorunda bir başka Nobel Ödüllü davranışsal iktisatçı Richard Thaler ile tabloları karşı karşıya bulunmaktadır. "Davranışsal İktisat" "Etkin Piyasalar Hipotezinin" zıttı, antitezi olarak görülmektedir. Fama ise bunu "verilerde hemfikir oldukları ancak yorumlarken anlaşamadıkları" şeklinde anlatmıştır. Davranışsal iktisat ile ilgili görüşü olarak tüm ekonominin davranışlarla ve davranış bilimi ile alakalı olduğunu, farkın ise davranışın rasyonel veya irrasyonel olarak düşünülmesi olduğunu belirtmiştir. Konu kendi "Etkin Piyasalar Hipotezine" geldiğinde şaşırtıcı bir şekilde "hipotezinin sadece bir model olduğunu, bir yerde bir derecede yanlış olduğunu" ve "Etkin piyasaların sadece bir hipotez olduğunu, gerçek olmadığını, bununla yaşayabileceğini" söylemiştir ve "etkin" kelimesine olan itirazlara yönelik olarak "daha iyi bir kelime bulamadığı için bunu kullanmayı tercih ettiğini" eklemiştir (Wigglesworth, 2024).

Fama, Chicago Üniversitesi Booth İşletme Okulu'nda kendisi gibi öğretim üyesi olan Nobel Ödüllü Richard H. Thaler ile Youtube tartışmalarında, Thaler'in "benden daha fazla davranışsal taraftasın" cümlesine FT'dekine benzer şekilde ama tarih olarak daha önce, "ekonominin davranışsal olduğunu, bunun şüphe götürmeyeceğini, Thaler'le farkının onun irrasyonel davranış tarafında olduğu, kendisinin sadece davranış tarafında olduğu" şeklinde cevap vermiştir. Thaler ise bunun üzerine "davranışın rasyonel bir model ile öngörülemediğini eklemek istediği" cümlesine Fama "katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir (Chicago Booth Review, CBR, 2016).

2.3. Nobel ve Ekonomi Ödülü

Nobel Ödülleri fizik, kimya, psikoloji, tıp ve edebiyat alanında Alfred Nobel'in vasiyetinde belirttiği şekilde verilmektedir. 1968 yılında Sveriges Riksbank (İsveç Merkez Bankası) üçyüzdüncü yıl dönümünde Alfred Nobel anısına ekonomi ödülü ("the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel") vermeye başlamış, ilk ödül 1969'da verilmiştir (Nobelprize.org, ET: 2024).

Ekonomi alanındaki en prestijli ödül olarak kabul edilse de "The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel" bir Nobel Ödülü değildir (Indianexpress.com, 2018).

Profesör Peter Söderbaum Ekim 2009 tarihinde Fransız iş dergisi "Challenge" talebi üzerine Nobel Ekonomi Ödülü için görüşlerini açıklamıştır. "İktisat bilim midir?" tartışmasında bilim olduğunu düşünmekle birlikte Nobel Ekonomi Ödülü için, neoklasik iktisadın dünyanın her yerinde akademide baskın olduğunu, neoklasik ekonominin sadece bir bilim değil aynı zamanda ideoloji olduğunu söylemiştir. Ekonomide bu yüzden çeşitliliğe yer verilmediğini aktarmıştır. Neoliberalizm ile neoklasik ideolojinin benzerliğini ifade etmiştir. Nobel Ekonomi Ödülü olarak bilinen "Bank of Sweden Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel" ödülünün isminin "Bank of Sweden Economics Prize in neoclassical theory and ideology" olarak güncellenmesi gerektiğini ve ödülün Alfred Nobel'in vasiyetinde yer almadığı için Nobel kelimesinden arındırılması gerektiğini ifade etmiştir (Söderbaum, 2010).

Peter Nobel, Alfred Nobel'in kardeşi Ludwig'in büyük oğlu ve üç kuzeni Nobel isminin ekonomi ödüllerinde kullanılmamasını istemiştir. Alfred Nobel'in vasiyetinde yer almaması ve ödülün ruhuna aykırı olması nedeni ile ödülün adının "Riksbank Prize" olarak düzeltilmesini istemişlerdir (Thompson, 2001).

Peter Nobel, "Nobel Ekonomi Ödülü adının ekonomistler tarafından kendi reklamları için bir darbe" olarak tanımlanmaktadır. Peter Nobel, Alfred Nobel'in her zaman için insanlığın faydasına barışı hayal ettiğini, toplumun iyiliğini her zaman (şirket) karların önüne koymasına nedeni ile hiçbir zaman ekonomi alanında bir ödül (vermek) istemeyeceğini düşüncesi olarak söylemiştir. Ödülün genelde borsa spekülasyonlarına (konularına) verildiğini, Alfred Nobel'in ruhunun insanlığın durumunun iyileşmesine bu isimle aracılık etmediğini belirtmiştir (<https://web.archive.org/>, <http://www.thelocal.se/>, 2005).

3. BULGULAR

Literatür taraması ışığında yukarıdaki kaynaklar net, somut ve açık bir şekilde ana akımda, neoklasik (ve neoliberal) iktisat anlayışında yer alan ve günümüzde hala öne çıkarılan (özellikle ortodoks para politikasındaki) kabullerin aslında bizzat ortaya koyan, tanımlayan kişiler tarafından düzeltilmediğini, yanlış olduğunu veya geçersiz olduğunu kabul edildiğini ve itiraf edildiğini göstermektedir. Politika yapıcılarının ve bürokratların mali politika setlerinde önemli yer tutan bu kabullerin, felsefi olarak iktisatta bir güncel teoriden çok artık iktisat tarihi olarak kabul edilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Özetlemek gerekirse, monetaristlerin idolü Friedman kendi para miktarı enflasyon ilişkisini çürütmüştür. Benzer şekilde, finans dünyasının idol isimlerinden Eugene Fama yatırımcının yani insanın irrasyonel ekonomik kararlar aldığı kabul etmiş, kendi hipotezindeki Rassel Yürüyüşe dayalı rasyonel insan kabulünü düzeltmiştir. Bir diğer önemli husus, prestijli bir ödül olmakla birlikte Riksbank tarafından verilen Alfred Nobel anısına ekonomi ödülünün, her ne kadar "The Royal Swedish Academy of Sciences" tarafından Nobel Ödülleri sürecine uygun olarak değerlendirilip veriliyor olsa da bir Nobel Ödülü olmadığıdır.

Paranın eksojen veya endojen olması tartışması neoklasikler ile Post-Keynesyenler arasında tartışma konusudur. Oysa farklı faktörlere göre her ikisi de olabilecektir (Sieroń, 2019). Bu şekilde kendisinden olmayan diğer okulları başta heterodoks iktisat ve "Modern Para Teorisi (MMT)" olmak üzere genelde yok sayan ya da dışlayan ana akım neoklasik iktisat anlayışının (genelde ortodoks iktisat ve neoliberalizmle birlikte anılır) aslında savunduğu konularda literatüre ve bilime hakim olmadığı veya en iyi ihtimalle güncel olmadığı şeklinde yorumlanabilecektir. Genelde ve dünyada farklı örnekleri ve istisnaları olsa da en azından Türkiye özelinde bu bulguyu önermek başta sosyal medyadaki ve piyasa kanallarındaki hakim ana akım bilgi akışı ve veri kirliliği noktasında zor olmaktadır.

4. SONUÇ

Ana akım neoklasik iktisat öğretisinin doğruları kadar günümüzde güncelliğini yitirmiş olanları ve yanlışları da bulunmaktadır. Genelde ortodoks iktisat politikalarının (ki gelişmekte olan ülkelerde, Washington Konsensüs esintili neoliberal politikaların da) reçete veya çözüm olarak sunduğu veya baz aldığı bazı kabullerde bilinenlerden farklı durumların olduğu yukarıdaki bu üç örnek üzerinden tespit edilmiştir. Ezber ve dogmaların varlığı bilimin önündeki en büyük engeldir. Galileo'dan bu yana ve hatta akademinin kuruluşu Platon'dan bu yana epistemoloji bilimin kalbidir. Ancak 2021 yılı sonrasında Mayıs 2023 tarihine kadar geçen süreçte nöro iktisat, heterodoks iktisat ve epistemolojiye atıfla başlayan ekonomik sürecin, talihsiz bir şekilde ekopolitiğin ikinci kısmına çekilerek yok sayılması ve daha da ileri gidilerek bilim dışı, deney olarak tanımlanması, istenilen ekonomik sonuçlara varılın veya varılmasının Türk Akademisi ve İktisat Literatürü açısından bir talihsizlik olarak görülmelidir. Kaldı ki deneysel iktisat heterodoks iktisadın bir alt dalıdır. Deneysel iktisatta istenilen sonuçlara varılamaması mı yoksa "kural bazlı iktisat" denilerek bazı yanlış argümanlar, kabuller, dogma ve ezberlerin ana akımda bilim olarak sunulması mı daha kötüdür sorusu felsefenin alanına da girse geçilen dönem itibarı ile Türkiye ekonomisinde sorgulanması gereken bir başlıktır. Mutlaka heterodoks iktisadın da cevap veremediği konular veya çözüm olamayacağı durumlar vardır ve olacaktır. Bu çalışmada geçen örneklerin yarattığı tezatların bir gün farklı iktisat okulları ve düşünceleri için oluşması bu yüzden normal kabul edilmelidir. Bilimde paradokslar bu yüzden vardır. Hatta buradaki üç örnek ileride zaman içinde olasılık olarak yine kendini doğrulayabilir de. Bu paradoksun oluşması halinde bu çalışmanın bugünkü güncelliği ve doğruluğu o gün için yanlış olarak kalabilir. Ama hiç olmamıştır demek ve dışlamak bu çalışmada olduğu gibi eleştirilmesi gereken esastır.

Konuların bağlamından kopararak salt rakamsal veriler ile grafiklerle sunulması iktisadın değil istatistiğin konusudur (Dirican, 2024a). Prestijli endekslerde (WoS, Scopus) heterodoks iktisat ile ilgili yayınlar ortodoks iktisattan daha fazla görülmüştür (Dirican, 2024b). Doğaldır ki, bilimde hipotez, tez ve antitez vardır. Zaman içerisinde farklı okulların farklı görüşleri farklı ülkelerde farklı dinamikler altında farklı sonuçlar yaratabilir. Keskin bir şekilde dogma ve ezbere dayalı iktisat kurallarını salt doğru olarak kabul etmek veya ettirmeye çalışmak bu anlamda istenilen sonuçları doğuramayacaktır. Nitekim Mayıs 2023 sonrasında izlenen ortodoks para politikası ile enflasyonun devir alındığı seviyenin üstünde geçen 18 ay sonrasında hala kalıyor olması buna bir örnek olarak gösterilebilecektir. Maliye politikasının giderler ve bütçe harcamaları ile para politikasına eşlik etmediği, hane halkının irrasyonel davranarak ataletle (inertia) enflasyonun düşeceğine inanmaması gibi açıklamalar rasyonel iktisat politikalarına dönüş iddiasında istenilen yerden uzak olunmasının açıklamaları olarak sunulmaktadır ancak yukarıdaki bu duruma yönelik ana akım baskın örnekleri olarak görülebilecektir.

İnsan irrasyonel bir varlıktır, doğal olarak ekonomi ile ilgili kararları da irrasyonel olabilir, davranışsal finans ve iktisat kapsamında bu yüzden piyasalar ve ekonomi etkin olmayabilir, rasyonel çıktılar elde edilemeyebilir. Para arzını ve bütçe harcamalarını kısmak her zaman enflasyon üzerinde istenilen etkiyi veya katkıyı sunmayabilir. Nobelli kurumların ve kurumsal kavramların önemine dikkat edilmeli diyen ana akım anlayışın prestijli de olsa bir merkez bankasının verdiği ödülü diğer 5 tanesi arasında olmamasına rağmen diğer Nobel Ödülleri ile aynı yere koyması ve bu durumun genel olarak kabul edilmesi kural bazlı iktisat ve kurumların önemi söylemi ile ters düşmektedir. Wikipedia'da dahi Nobel Ekonomi Ödülünün bu anlamda doğru adı ve ailesinin üyelerinin bu isme itirazı yer almaktadır. NobelPrize X hesabından yapılan duyurularda örneğin "Watch the Nobel Prize lectures in chemistry" ile "Watch the prize in economics science lectures" ifade farkı ödülün verildiği yer farkından olmaktadır. Bu durumu, IMF'in 2013 tarihli "International Reserves and Foreign Currency Liquidity Guidelines" dokümanından farklı olarak dünyada ve akademide olmayan "Swap Hariç Net Rezerv" kavramının yine Türkiye'de ana akımdaki kullanımına benzetebiliriz (Dirican, 2022). Kullanımda olması bilimsel olarak doğru olabileceği veya kabul edilebileceği anlamına gelmemektedir. Astroloji ve astronomi arasındaki fark ile Galileo bu konuda en popüler örnekler olarak gösterilebilir.

REFERENCES

- 10haber.net. (2023). The Economist: Türkiye'nin tuhaf ekonomi deneyi yeni bir aşamaya giriyor. <https://10haber.net/>, Haber Web Sitesi. 4 Haziran 2023. <https://10haber.net/ekonomi/the-economist-turkiyenin-tuhaf-ekonomi-deneyi-yeni-bir-asamaya-giriyor-195936/>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- aeaweb.org. (ET: 2024). JEL Classification System / EconLit Subject Descriptors. American Economic Association Web Site, Econlit Web Page. <https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php?view=jel>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Bilir, H. (2019). Neoklasik İktisat: Anaakım mı, Ortodoks mu?. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 65-80. <https://doi.org/10.18037/ausbd.566690>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Birgun.net. (2024). Prof. Dr. Hakan Kara, Merkez Bankası'nın zararını hesapladı: "Tarihin en pahalı iktisat deneyi". <https://www.birgun.net/> Haber Web Sitesi, Ekonomi Sayfası. Giriş: 01.05.2024 10:17, Güncelleme: 01.05.2024 10:27. <https://www.birgun.net/haber/prof-dr-hakan-kara-merkez-bankasi-nin-zararini-hesapladi-tarihin-en-pahali-iktisat-deneyi-525717>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Birol, Ö. H., & Gencer, A. H. (2014). Neo-klasik iktisat ve neo-klasik sentez. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 259-280 (251-272). ISSN 1305-7766. <https://avesis.istanbul.edu.tr/yayin/e946f70c-7f49-44b6-8bef-e7249d705282/neo-klasik-iktisat-ve-neo-klasik-sentez/document.pdf>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Chicago Booth Review, CBR. (2016). Are Markets Efficient? review.chicagobooth.edu | Do market prices generally reflect all available information? Or are they prone to bubbles? On this episode of The Big Question, two members of the Chicago Booth faculty—Nobel laureates Eugene F. Fama and Richard H. Thaler—discuss how markets behave (and misbehave). CBR – Economics, June 30, 2016. <https://www.chicagobooth.edu/review/are-markets-efficient> and <https://www.youtube.com/watch?v=bM9bYOBuKF4&t=1s>, Erişim Tarihi: 22.12.2024

- Delcey, T. (2019). Samuelson vs Fama on the Efficient Market Hypothesis: The Point of View of Expertise. *Economia-History/Methodology/Philosophy*, 2019, Varia, 9 (1), pp.37-58. hal-01618347v2 and Efficient Market Hypothesis, Eugene Fama and Paul Samuelson: A Reevaluation. HAL Archives-Ouvertes, 1-27. <https://hal.science/hal-01618347v2> , Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Demont, P. (2009). Friedman's theory finds little traction in economic recovery. CBC News Web Site. <https://www.cbc.ca/>. Posted: Sep 25, 2009 12:20 PM EDT | Last Updated: September 25, 2009. <https://www.cbc.ca/news/business/friedman-s-theory-finds-little-traction-in-economic-recovery-1.808214>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Dirican, C. (2022). Vadeli köőe yazısı – 101. <https://www.dunya.com/> Dünya Gazetesi Haber Web Sitesi, 07 Aralık 2022 Çarőamba. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/vadeli-kose-yazisi-101/676506>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Dirican, C. (2024a). 3 cisim problemi. <https://www.dunya.com/> Dünya Gazetesi Haber Web Sitesi, 17 Aralık 2024 Salı. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/3-cisim-problemi/757036>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Dirican, C. (2024b). Bibliyometrik analiz: Ortodoks ve Heterodoks iktisat. <https://www.dunya.com/> Dünya Gazetesi Haber Web Sitesi, 10 Eylül 2024 Salı. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/bibliyometrik-analiz-ortodoks-ve-heterodoks-iktisat/745289>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Dupor, B., & Li, R. (2015). The expected inflation channel of government spending in the postwar US. *European Economic Review*, 74, 36-56. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2014.11.004>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Galbraith, J. K. (2008). The collapse of monetarism and the irrelevance of the new monetary consensus. *Policy Note, The Levy institute of Bard College*, 1. 25th Annual Milton Friedman Distinguished Lecture at Marietta College, Marietta, Ohio March 31, 2008. <https://artsonline.uwaterloo.ca/rneedham/sites/ca.rneedham/files/needhdata/documents/CollapseofMonetarismdelivered.pdf>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Harford T. & Alexander, R. (2013). Are markets 'efficient' or irrational? BBC News Web Site, bbc.com, Published 19 October 2013. <https://www.bbc.com/news/magazine-24579616>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Indianexpress.com. (2018). Fact Check: Is the Economics Prize not a 'real' Nobel? <https://indianexpress.com/> News Web Site. New Delhi | Updated: October 8, 2018 08:08 IST. <https://indianexpress.com/article/explained/is-the-economics-prize-not-a-real-nobel-5390957/>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Indyurk.com. (2021). Görevden alınan TCMB Başkan Yardımcısı Tümen: Bu irrasyonel deneyi bir an önce terk etmeliyiz. <https://www.indyurk.com/> Haber Web Sitesi, Independent Türkçe. Salı 23 Kasım 2021 10:38. <https://www.indyurk.com/node/439036/ekonomi/gorevden-alinan-tcmb-baskan-yardimcisi-tumen-bu-irrasyonel-denevi-bir-once-terk>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Jørgensen, P. L., & Ravn, S. H. (2022). The inflation response to government spending shocks: A fiscal price puzzle?. *European Economic Review*, 141, 1-43, 103982. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2021.103982> , Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Kapıcı, N. (Lila). (2020). Neoklasik İktisat Teorisi. *Uluslararası İslam Ekonomisi Ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 242-248. <https://dergipark.org.tr/pub/ijisef/issue/56263/773876>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Keegan, W. (2003). So now Friedman says he was wrong. The Guardian News Paper, <https://www.theguardian.com/> Web Site. William Keegan's in my view, Business Web Page. Sun 22 Jun 2003 02.20 CEST. <https://www.theguardian.com/business/2003/jun/22/comment.economicpolicy>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Morgan, J. (2016). Introduction: The meaning and significance of neoclassical economics. Jamie Morgan (Ed.), Book Chapter in What is Neoclassical Economics? Debating the Origins, Meaning and Significance. (pp. 1-29). First published 2015. London and New York: Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315659596-1/introduction-jamie-morgan>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Nobelprize.org. (ET: 2024). FAQ – Frequently asked questions. <https://www.nobelprize.org/frequently-asked-questions/#categories>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Paranaliz.com. (2022). Emre Şirin: Neoklasik Ekonomiden Epistemolojik Kopuş Işığında Şahlanan Enflasyon. <https://www.paraanaliz.com/> Haber Web Sitesi. 10 Ekim 2022. <https://www.paraanaliz.com/2022/yazarlar/emre-sirin/emre-sirin-neoklasik-ekonomiden-epistemolojik-kopus-isiginda-sahlanan-enflasyon-g-39169/>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Patronlardunyasi.com. (2024). Bloomberg'e göre dünyanın en pahalı 'Ekonomi Deneyi' Türkiye'nin kaybına sebep oldu. <https://www.patronlardunyasi.com/> Haber Web Sitesi. 16.04.2024 10:30, Güncelleme: 16.04.2024 10:34. <https://www.patronlardunyasi.com/bloomberge-gore-dunyanin-en-pahali-ekonomi-denevi-turkiyenin-kaybina-sebep-oldu>, Erişim Tarihi: 22.12.2024
- Sieroń, A. (2019). Endogenous versus exogenous money: Does the debate really matter?. *Research in Economics*, 73(4), 329-338. <https://doi.org/10.1016/j.rie.2019.10.003>, Eriřim Tarihi: 22.12.2024
- Sill, K. (2005). Do budget deficits cause inflation. www.philadelphiafed.org. *Business Review*, 31(3), 26-33. https://www.philadelphiafed.org/-/media/frbp/assets/economy/articles/business-review/2005/q3/q3_05_sill.pdf, Erişim Tarihi: 22.12.2024

Söderbaum, P. (2010). On the 'Nobel Prize in Economics' and the monopoly of neoclassical theory at university departments of economics. Real-World Economics Review Blog, RWER The Economics Profession Web Page. February 12, 2010. <https://rwer.wordpress.com/2010/02/12/on-the-'nobel-prize-in-economics'-and-the-monopoly-of-neoclassical-theory-at-university-departments-of-economics-3/>, Erişim Tarihi: 22.12.2024

Wigglesworth, R. (2024). Economist Eugene Fama: 'Efficient markets is a hypothesis. It's not reality'. FT.com Web Site, Financial Times News Paper, Section: Lunch with the FT, Life & Arts, August 30 2024. <https://www.ft.com/content/ec06fe06-6150-4f39-8175-37b9b61a5520>, Erişim Tarihi: 22.12.2024

Williams, J. C. (2012). Monetary policy, money, and inflation. *FRBSF Economic Letter*, 21(9), 2012-21. <https://www.frbsf.org/wp-content/uploads/sites/4/el2012-21.pdf>, Erişim Tarihi: 22.12.2024

Thompson, J. (2001). Take the Nobel name off economics prize, say relatives. <https://www.independent.co.uk/> News Web Site, News, World, Europe Web Page. Sunday 02 December 2001 01:00 GMT. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/take-the-nobel-name-off-economics-prize-say-relatives-9169672.html>, Erişim Tarihi: 22.12.2024

<http://www.thelocal.se/> & web.archive.org/. (2005). Nobel descendant slams Economics prize. <https://web.archive.org/> Web Site; <http://www.thelocal.se/> Web Site. The Local Sweden's News in English. Published: 28th September 2005 12:24 CET. <https://web.archive.org/web/20071014012248/http://www.thelocal.se/2173/20050928/>, Erişim Tarihi: 22.12.2024